

עניינים תוכן

2	מבוא
3	פרק 1: המקורות הראשוניים של העבודה
3	גאיוס קריספוס סאלוסטיוס
4	קיקרו
4	טאקיטוס
5	דיו קאסיוס
6	יוסף בין מתתיהו
8	בעיית המקורות של נושא העבודה
9	פרק 2: עבדות ברומא: יחס הרומים לעבדים תחת חסות רומא
13	פרק 3: עבד עברי: היחס של היהודים לעבדים יהודים לעומת עבדים כנענים
18	פרק 4: יחס הרומאים לעבדים יהודים בתקופת האימפריה הרומית
18	ערב המרד הגדול
22	לאחר המרד הגדול
25	מרד בר כוכבא
27	סיכום
29	ביבליוגרפיה
29	מקורות ראשוניים:
29	ספרות מחקר:

מבוא

מוסד העבדות ברומא היה מוסד עתיק אשר קשה לנו לעמוד על ראשיתו בצורה חד משמעית. כמו כן הוא היה מוסד אשר עזר מאוד לכלכלה הרומית לצמוח כפי שהיא צמחה. יש חוקרים אשר סבורים כי מוסד העבדות היה אחד הגורמים אשר אפשרו את גדילתה של העיר רומא והפיכתה לאימפריה הגדולה והמפותחת בעולם עד לאותה העת. אזרחי רומא לא נהגו לעסוק בעבודות כפיים, אותם הם ראו כבוזיות והתבססו על עבודה של עבדים אשר הגיעו למעמד זה דרך הפיכתה לשבויי מלחמה, שביית נתינים מארצות שונות אשר נכבשו או אנשים אשר בשל מצבם הכלכלי נאלצו למכור את עצמם לעבדות¹. הצורך הזה של אזרחי רומא ליצור כמות גדולה ככל האפשר של עבדים יצרה את התוצאה של קיום שוק עבדים ממנו יכול כל אזרח רומאי לרכוש עבדים למען משק ביתו.

היחס של האימפריה הרומית לעבדים היה ידוע בתור יחס קשה אשר הביא במשך השנים למרמור ותסכול גדול בקרב העבדים. ייאוש זה של העבדים הביא למספר מרידות גדולות של העבדים באימפריה הרומית, הידוע מבניהם היה מרד ספרטקוס, מרידת העבדים השלישית, אשר הצליח להביך ממש את האימפריה הרומית וגרם לסכנה ממשית לאימפריה. לאחר כיבושי פומפיוס ותחילת המרות הרומאית על ממלכת יהודה החלו לפקוד את רומא עבדים רבים ממוצא יהודי². הגעה זו של עבדים יהודים התגברה בצורה משמעותית לאחר המרד הגדול ולאחר מרד בר כוכבא, אשר הביאו לרומא כמות גדולה מאוד של שבויי מלחמה יהודים אשר נמכרו לעבדות ברומא ובאזורים אחרים.

שאלת המחקר היא כיצד בא לידי ביטוי היחס של הרומאים לעבדים יהודים לעומת היחס של יהודים לעבדים יהודים. כדי לענות על שאלת המחקר עלינו להבין עלינו ראשית להבין את היחס של הרומאים ליהודים באופן כללי. לאחר מכן יש לבחון את היחס של הרומאים לתופעת העבדים היהודים ולהשוות את היחס הזה של הרומאים לעומת היחס של היהודים לעבדים יהודים. כך נבחן את ההבדלים בגישות של הרומאים ושל היהודים בנוגע למוסד העבדות ולדרך הראויה שיש להתייחס לעבדים, לפי עמים אלו. הפרק הראשון יעסוק במקורות הראשוניים ומשניים אשר תיארו את המאורעות של אותה התקופה. הפרק השני יתאר את מוסד העבדות ברומא ואת היחס אליהם זכו העבדים ברומא. הפרק השלישי יבחן את היחס של היהודים לעבדים יהודים ונוכריים כדי לעמוד על ההבדלים בינם ובין הגישה הרומאית. הפרק האחרון של העבודה יעסוק ביחס של הרומאים ליהודים, אשר ממנו נוכל להסיק על היחס שלהם כלפי העבדים ברומא. הפרק ינתח את הדברים לפי שלוש תקופות עיקריות- ערב המרד הגדול, בעקבות המרד הגדול ולאחר מרד בר כוכבא, כדי גם לעמוד על השינויים שחלו ביחס של האימפריה הרומית לעבדים היהודים.

¹ צבי יעבץ, רובינסון זאב, מרידות עבדים ברומי, תל אביב 1983, עמ' 22.

² ישראל ארליך, איטליה פרקים בתולדות הקהילות היהודיות, הוצאת מורשת, תל אביב, 1974, עמ' 297.

פרק 1: המקורות הראשוניים של העבודה

הפרק הראשון של העבודה יסקור את הרקע של המקורות הראשוניים, אשר נכתבו על ידי כותבים בני זמן המאורעות, ומשניים, אשר נכתבו זמן מה לאחר המאורעות אבל עוסקים בתיאורן. מהם אנו יכולים ללמוד על התקופה ועל התופעות אשר קשורות לשאלת המחקר ולנושא עבודה זו. אסקור את היחס של מקורות רומיים אשר עסקו בעבדות באופן כללי ובעבדות של עבדים יהודים באופן נקודתי. לצד מקורות אלו אנתח גם מקורות יהודים אשר עסקו בתופעות הללו, ובראשם יוספוס פלביוס.

גאיוס קריסטיוס סאלוסטיוס

סאלוסטיוס נולד בשנת 86 לפני הספירה ונפטר בשנת 35 לפני הספירה. הימים בהם חי היו ימי מלחמת אזרחים והקרוב שבין למען הרפובליקה או מוסד הקיסרות שהיה אז בראשיתו. בימי מלחמת האזרחים הוא תמך בדרישות של קיסר להפוך לשליט העליון של הרפובליקה. חשיבותו של סאלוסטיוס לנושא עבודה זו הוא במתן הרקע הכללי לתופעות העבדות וליחס של הרומאים לעבדים באופן כללי. סאלוסטיוס היה קרוב לאירועים אשר קרו בסיציליה בימי מרידות העבדים הגדולות, הראשונה והשנייה, הוא יכול ללמד אותנו רבות גם על היחס של רומא לעבדים שלה באופן כללי, וגם להרגשה ולמצבם הכללי של העבדים במוסד העבדות הרומי. שלושה חיבורים אותם הוא חיבר שרדו את השנים. החיבור הראשון, דברי הימים, הוא חיבור בן חמישה ספרים. הוא מתאר את תולדות רומא עד לעליית פומפיוס וכיבוש הארץ למעשה על ידי היהודים³. מאחר ותקופת כתיבת של סאלוסטיוס היא התקופה שבה הרפובליקה נפלה והחל שלטון הקיסרות הוא עסק מתוך ניסיון להסביר את הסיבות לשקיעת ונפילת הרפובליקה. הוא עצמו תמך ברפובליקה ושלטון העם וסלד מן הרעיון שבו מלך או קיסר יקבע את המדיניות ואת אורח החיים של אזרחי רומא.

השפעתו של סאלוסטיוס הייתה רבה על ההיסטוריונים אשר באו אחריו כמו טאקיטוס (עליו יפורט להלן) ולידינו הגיע מספר די גדול של כתבים באופן יחסי. העבודה שלו לימדה את הדורות הבאים את מלאכת כתיבת ההיסטוריה והוא היה בעל השפעה רבה על תיאור האירועים אותם הוא סקר, על ההיסטוריונים הבאים. את הדברים אותם מביא סאלוסטיוס יש לבחון בעין ביקורתית מאחר וסאלוסטיוס תיאר את הדברים על ידי שימוש בכרונולוגיה לא מדויקת, תיאורי מקומות לא מדויק ופירוש אירועים ופרשיות היסטוריות כחלק מן התפיסה הכוללת שלו ולא לפי אובייקטיביות היסטורית שאז לא הייתה מנת חלקם של ההיסטוריונים בעת כתיבת ההיסטוריה⁴.

³ גאיוס סאלוסטיוס קריסטיוס, קאטילינה, יוגורטא, קטעים מדברי הימים. (תרגמה מרומית שרה דבורצקי). ירושלים, 1968, עמ' 11-17.

⁴ שם, עמ' 14